

Duik
in taal!

[vlaams
ta·len·plat·form]
laat talen spreken

TAALTREKKERS

Een aanknopingspunt
voor effectieve taaldidactiek

NT2 / OKAN

spreken

© 2025 | Vlaams Talenplatform

contact@vlaamstalenplatform.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse overheid.

Projectcoördinatie: dr. Charlotte Maekelberghe

Eindredactie en vormgeving: Rieneke Lammens, Graviteit (www.graviteit.be)

Werkten mee aan deze publicatie:

We danken Ellen Simon (UGent) en Marieke Vanbuel (UGent) voor hun waardevolle input voor en feedback op dit referentiekader.

Met dank aan:

Het leerkrachtenteam, om hun kennis en ervaring uit de praktijk te delen:

Tinneke De Bock

Charlien Lampo

Timothy Pareit

De leden van de stuurgroep, voor hun betrokkenheid en waardevolle advies:

Wouter Cambré (dep. O&V)

Kathleen Leemans (GO!)

Christel Op de Beeck (dep. O&V)

Sibylle Van Crombruggen (GO!)

Fauve Van den Berghe (dep. O&V)

Maarten Van Nieuwenhove (POV)

Loes Verheyen (Kath. Ondw. Vlaanderen)

Dilys Vyncke (GO!)

Gelieve deze publicatie te citeren als:

Vlaams Talenplatform. 2025. *Didactisch referentiekader spreekvaardigheid NT2/OKAN*. Brussel: Vlaams Talenplatform.

Spreken en mondelinge interactie

1. Zet in op de mondelinge beheersing van talige structuren

Mondelinge vaardigheden vormen het fundament van OKAN-onderwijs. Leerlingen bouwen hun eerste communicatieve vaardigheden immers vooral op via luister- en spreekactiviteiten. Daarom is het belangrijk dat ze snel vertrouwd raken met frequente woorden, uitdrukkingen en eenvoudige zinnen die ze vlot en spontaan kunnen produceren. Door ook aandacht te besteden aan de typische klanken van het Nederlands, vergroot je bovendien de verstaanbaarheid. In dit luik lees je meer over hoe je woordenschat, taalstructuren en uitspraak mondeling kunt inoefenen en automatiseren.

2. Zet in op rijke mondelinge interactie

Via rijke mondelinge interactie stimuleer je de taalontwikkeling van je leerlingen. In dit luik ontdek je hoe je meer kunt halen uit je interactie met leerlingen en ervoor kunt zorgen dat alle leerlingen spreekansen krijgen. Stimuleer daarnaast rijke interactie tussen leerlingen onderling door activiteiten te ontwerpen waarvoor ze op een doelgerichte en gestructureerde manier in interactie moeten gaan. Bied je leerlingen daarbij de nodige ondersteuning en duidelijke gespreksregels.

3. Reik strategieën aan

Ook bij spreek- en gespreksvaardigheid is het belangrijk dat leerlingen strategieën kunnen inzetten om hun communicatie in goede banen te leiden. Het gaat dan bijvoorbeeld om planningsstrategieën bij voorbereid spreken, maar ook om compenserende strategieën zoals vragen om herhaling of omschrijvingen gebruiken als ze niet op het juiste woord kunt komen.

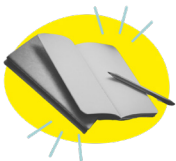
4. Werk aan spreekdurf

Spreekangst heeft verschillende oorzaken, zowel intern (bijvoorbeeld perfectionisme of de angst om een slechte indruk te maken) als extern (zoals een leerkracht die te veel focust op wat niet goed is of een spreekactiviteit die te uitdagend is). Een veilig klasklimaat, een geleidelijke opbouw van spreektaken, groeigerichte feedback, een variatie aan spreekactiviteiten en het gebruik van digitale tools kunnen de spreekdurf van leerlingen stimuleren.

5. Geef tussentijdse feedback

Feedback is een krachtig instrument om de taalvaardigheid van je leerlingen te verbeteren. Dat geldt niet alleen voor de feedback die je als leerkracht geeft, maar ook voor de manier waarop leerlingen zichzelf en elkaar beoordelen. Een effectieve feedbackcyclus bestaat uit drie elementen: feed-up, feedback en feedforward: leerlingen weten waar ze naartoe werken, waar ze staan, en hoe ze een volgende stap kunnen zetten. In dit luik lees je meer over effectieve feedback door de leerkracht, effectieve zelfevaluatie en peerfeedback.

1. Zet in op de mondelinge beheersing van talige structuren

Een sterke mondelinge basis is onmisbaar in OKAN-onderwijs: het is de fundering waarop leerlingen hun verdere taalvaardigheid bouwen. Spreken is namelijk een **complex proces** (Levelt et al. 1999) waarbij verschillende deelprocessen aan te pas komen: je plant wat je wil zeggen, denkt na over de juiste formulering en tot slot articuleer je je boodschap.

Een goede spreekvaardigheid hangt samen met verschillende kenmerken: **vloeiendheid, verstaanbaarheid, complexiteit en correctheid** (Welie 2022: 161). In dit luik focussen we op vloeiendheid en verstaanbaarheid, omdat die essentieel zijn voor een eerste succesvolle communicatie in het Nederlands.

1.1. Vloeiendheid

Vloeiend spreken houdt in dat leerlingen op een natuurlijk spreektempo zinnen kunnen vormen en uitspreken. In het [referentiekader woordenschat](#) lees je hoe je nieuwe woorden en uitdrukkingen (mondeling) kunt aanreiken. Nadat nieuwe woorden geïntroduceerd zijn, is het ook belangrijk dat leerlingen die kennis automatiseren. Op die manier kunnen ze woorden en uitdrukkingen steeds sneller uit hun geheugen ophalen.

Hoe ondersteun ik de mondelinge automatisering van woorden en structuren?

- Zorg voor **herhaling**: Laat leerlingen de doelstructuren herhaaldelijk horen, lezen en zelf (re)produceren via gevarieerde bronnen en werkvormen. Typische werkvormen hiervoor zijn TPR (Total Physical Response) en storytelling. Die worden toegelicht in het [referentiekader woordenschat](#).
- Bouw op van **receptieve naar reproductieve en productieve** activiteiten:
  - **Receptief**: Leerlingen komen in contact met de doelwoordenschat of doelstructuur via lees- of luisterteksten, concrete objecten, afbeeldingen of klassikale instructie. Hierbij is het belangrijk dat leerlingen de link tussen de vorm en de betekenis van de doelstructuren meteen kunnen detecteren.
  - **Reproductief**: Leerlingen reproduceren de doelstructuren, bijvoorbeeld door de leerkracht na te zeggen, een tekst of zin voor te lezen of een korte dialoog voor te lezen.
  - **Productief**: Leerlingen maken zelf zinnen met de doelstructuren binnen een betekenisvolle context. In deze fase kun je leerlingen eerst nog ondersteunen door te werken met hulpkaarten of strookjes die ze kunnen combineren. Bouw die ondersteuning daarna geleidelijk aan af.
- Bouw op van **simpele naar meer complexe taalhandelingen**:
  - **Eenvoudige reproductieve taken**: nazeggen, benoemen, korte zinnen maken.
  - **Gestructureerde interactie**: vraag-antwoord, dialogen aan de hand van vaste kaders.
  - **Korte vrije productie**: over je ervaringen vertellen, je mening geven aan de hand van hulpkaarten.
  - **Complexere taken**: discussiëren, argumenteren, presenteren.

Hoe herhalen?

Herhaling is een belangrijke voorwaarde om woorden en talige structuren te verankeren in het **langetermijngeheugen**. Leerlingen moeten dan meerdere keren worden blootgesteld aan een (nieuw) woord en daar op meerdere momenten actief mee aan de slag gaan.

- **Spread herhalingsmomenten in de tijd:** Gebruik de oefentijd die je gewoonlijk zou voorzien voor de eerste oefensessie en verspreid die over meerdere momenten (Surma et al. 2019: 141). In plaats van één uur rond nieuwe woorden en structuren te werken, kun je dus bijvoorbeeld op drie verschillende momenten twintig minuten tijd besteden aan een set van woorden of een specifieke structuur.
- **Laat steeds groter wordende intervallen tussen oefenmomenten:** Een eerste herhalingsmoment kan bijvoorbeeld enkele dagen na de eerste introductie vallen, waarna het tweede herhalingsmoment pas enkele weken later volgt. Die werkwijze noemen we ook spaced repetition.
- **Maak een doordachte selectie:** Focus in eerste instantie op een kleinere set van hoogfrequente woorden of structuren en laat die door het jaar heen meerdere malen aan bod komen.

Praktijkvoorbeeld: task repetition

Een effectieve manier om te werken aan vloeiendheid is door leerlingen **dezelfde spreektaak meerdere keren te laten uitvoeren**. Door een taak te herhalen, verlaag je de cognitieve belasting: leerlingen zijn al vertrouwd met de boodschap die ze zullen brengen en kunnen dus meer focussen op hoe ze hun boodschap formuleren. Tussen de verschillende oefenkansen door zijn er bovendien veel kansen voor (klassikale) **feedback**, die leerlingen meteen kunnen toepassen.

Om ervoor te zorgen dat de herhaling niet te saai wordt, kun je telkens **kleine variaties** in de opdracht doorvoeren. Zo kunnen leerlingen spreken onder groter wordende tijdsdruk of met een andere gesprekspartner. Hieronder vind je enkele voorbeelden van task repetition.

De 4/3/2-methode: Leerlingen vertellen – onder een steeds grotere tijdsdruk – meerdere keren na elkaar een kort verhaal of een anekdote. In de originele variant van deze werkvorm spreken leerlingen respectievelijk vier, drie en twee minuten, maar je kunt hen de oefening ook met kortere tijdsintervallen laten uitvoeren, waarbij je hen respectievelijk twee minuten, een minuut en een halve minuut tijd geeft. Na elke ronde wisselen ze van partner. Bij deze werkvorm is het belangrijk dat leerlingen over een vertrouwd thema spreken; de bedoeling is namelijk dat ze eerder geziene woordenschat en structuren verder automatiseren.

Binnencirkel-buitencirkel: Leerlingen vormen twee cirkels. De binnencirkel spreekt met de buitencirkel over een bepaald onderwerp. Zo kunnen leerlingen aan de hand van spreekkaartjes vaste vragen stellen aan elkaar. Na een korte ronde schuift de buitencirkel door en herhalen ze dezelfde taak met een nieuwe partner.

Spreekcarroussel: Verdeel de klas in kleine groepjes. Elke leerling krijgt een kaart met een simpele spreekopdracht die aansluit bij het thema – bijvoorbeeld een afbeelding of voorwerp

in het klaslokaal omschrijven, een mening geven over een bepaald onderwerp, enzovoort. Om beurt voeren leerlingen hun opdracht uit die op de kaart staat, en zodra ze klaar zijn, geven ze de kaarten door tot de leerkracht stop zegt. Ze herhalen die cyclus meerdere keren, zodat ze dezelfde opdrachten verschillende keren uitvoeren (Newton & Nation 2021: 151).

Posterpresentatie of infomark: Voor gevorderde leerlingen kun je activiteiten zoals een doorschuiftafel, een posterpresentatie of een beurs met standjes organiseren (Van den Branden & Vanbuel 2023). Op die manier zijn meerdere leerlingen parallel aan het woord en herhalen ze meermaals dezelfde korte presentatie.

1.2. Verstaanbaarheid

Een niet onbelangrijk aspect van spreekvaardigheid is **verstaanbaarheid**. Een foute uitspraak kan er immers voor zorgen dat een boodschap onbegrijpelijk is. Door in eerste instantie vooral te focussen op verstaanbaarheid, benut je je lestijd efficiënt: je focust op de specifieke aspecten van uitspraak die voor de meeste verwarring kunnen zorgen.

Wat zijn essentiële ingrediënten van uitspraakonderwijs?

(Rasier 2011; Levis 2018; Goedegebure & Hendriks 2021)

- **Gerichte selectie:** Focus op aspecten die het meest effect hebben op de verstaanbaarheid van leerlingen. Uit onderzoek weten we dat het vooral zinvol is om te focussen op **prosodie** en op **klanken met een hoge functionele lading**. Prosodie verwijst onder andere naar klemtoon, intonatie en spreekritme. Klanken met een hoge functionele lading zijn klanken die een effect hebben op de betekenis van een woord als ze verkeerd uitgesproken worden, zoals *lat* vs. *laa*t of *poot* vs. *boo*t. Een klank als de doffe e heeft op zich geen hoge functionele lading, maar is bijvoorbeeld wel belangrijk in de context van de juiste klemtonen leggen.
- **Bewustwording:** Als leerlingen een nieuwe taal aanleren, nemen ze vaak de klanken en uitspraakregels van hun moedertaal als uitgangspunt. In het gele kader hieronder vind je verschillende manieren om je instructie daaraan aan te passen.
- **Integreer met luisteractiviteiten:** Om leerlingen bewust te maken van typerende klanken en uitspraakverschijnselen, is het belangrijk dat ze die klanken en fenomenen leren herkennen in gesproken taal. Vertrek daarom vanuit korte luisteractiviteiten waarin leerlingen klanken leren herkennen en onderscheiden. Daarover lees je meer in het [referentiekader luistervaardigheid](#).
- **Korte oefenmomenten:** Om de uitspraak van typerende klanken te automatiseren, is het effectiever om meerdere korte oefenmomenten in te plannen.

Verder lezen

Op de website **Meertaligheid en taalstoornissen** vind je een overzicht van typische transferfouten die anderstalige sprekers maken. Zo kun je extra aandacht besteden aan klanken die jouw leerlingen moeilijker van elkaar kunnen onderscheiden.

Uitspraak: oefeningentypes

Activiteiten die inzetten op herkenning

- **Minimale paren:** Lees een aantal minimale paren voor zoals *pen-pan* en herhaal dan een van de twee woorden. Laat leerlingen omcirkelen welk woord ze gehoord hebben.
- **Contrasterende klanken:** Lees een reeks woorden voor die telkens twee verschillende klanken bevatten (bv. de korte 'a' en de lange 'aa'). Vraag leerlingen om een vuist te vormen wanneer ze een korte klank horen, en een vlakke hand voor een lange klank.
- **Klemtonen herkennen:** Introduceer het concept van klemtonen door bijvoorbeeld te werken met de namen van je leerlingen: "Is het Mohammed, Mohammed, of Mohammed?" (Hosea 2022: 286). Gebruik die namen eventueel ook als referentiewoorden om verschillende klemtoonpatronen te illustreren. Zo heeft 'verkopen' hetzelfde klemtoonpatroon als 'Mohammed', 'Nederlands' hetzelfde patroon als 'Sofia' en 'directeur' hetzelfde patroon als 'Isabel'.

Activiteiten die inzetten op analyse

- **Modelleer** hoe je een specifieke klank uitspreekt, eventueel in combinatie met een afbeelding waarin je toont waar de tong zich bevindt als je de klank vormt. Laat leerlingen de klank reproduceren.
- Zoek de **fout**: Lees een zin of korte tekst voor waarin je een typische uitspraakfout maakt – bij voorkeur fouten die je leerlingen zelf maken. Laat ze zoeken naar het woord dat je fout hebt uitgesproken en vraag hen om jou te verbeteren.
- **Sorteren**: Geef leerlingen een aantal referentiewoorden (zie boven) die een specifiek klemtoonpatroon illustreren. Daarna krijgen ze kaartjes met een reeks andere woorden. De leerlingen plaatsen elk woord bij het kapstokwoord dat hetzelfde klemtoonpatroon heeft.

Activiteiten die inzetten op klankproductie

- **Voor-koor-door**: Zeg een woord of zin voor, herhaal die klassikaal, en laat leerlingen het woord of de zin ten slotte zelfstandig herhalen.
- **Theaterlezen**: Laat leerlingen korte dialogische teksten lezen waarbij ze de rol van een personage spelen. Theaterlezen is een effectieve methode om vloeiend te leren lezen met oog voor intonatie. Laat leerlingen bijvoorbeeld oefenen op verschillende emoties (bv. "lees de tekst voor alsof je boos / verdrietig / blij bent").

2. Zet in op rijke mondelinge interactie

Mondelinge vaardigheden van leerlingen worden niet enkel gestimuleerd door monologisch te spreken, maar vooral ook in interactie, zowel met de leerkracht als met andere leerlingen.

Hoe haal je meer uit je interactie met leerlingen?

Onderzoek toont dat veel interactiepatronen in de klas zich beperken tot een vaste structuur: (i) de leerkracht stelt een (gesloten) vraag, (ii) de leerling geeft een antwoord, (iii) de leerkracht evalueert het antwoord (Hall 2003). Hoewel dat patroon een startpunt kan zijn voor beginnende taalleerders, laat het weinig ruimte voor betekenisvolle interactie die taalverwerving stimuleert. Op deze manieren kun je nog meer halen uit je interactie met leerlingen:

- **Herhaal en herformuleer een antwoord:** *Ik ga met de bus naar school – Oké, jij neemt dus het openbaar vervoer.*
- **Ga verder in op een antwoord:** *Ik speel voetbal – Aha, voetbal, vind je dat leuk? Met wie speel je meestal voetbal?*
- **Speel een antwoord terug naar de hele klas:** *Ik luister graag naar muziek – Ah, wie in de klas luistert er ook graag naar muziek?*
- **Lok een rijkere herformulering uit:** *Ik vind het een goed verhaal – Goed? Vind je het dan spannend, of grappig, of leerrijk?*

Praktijkvoorbeeld: taaldenkgesprekken

Op zoek naar inspiratie om een klasgesprek te voeren? Op www.lowan.nl vind je fragmenten van taaldenkgesprekken in een nieuwkomersklas. Leerlingen gaan in gesprek rond verschillende prikkelende vragen en concrete problemen. Bij elk fragment vind je een transcriptie en een analyse van sterke en minder sterke momenten tijdens het gesprek.

Hoe laat je alle leerlingen aan het woord?

- **Geef bedenktijd:** Werk je klassikaal, geef leerlingen dan eerst bedenktijd om een antwoord te formuleren, en/of laat hen per twee overleggen. Als leerlingen een duo vormen met een andere leerling die dezelfde thuistaal heeft, kan dat overleg ook plaatsvinden in de thuistaal. Het klassikale antwoord geven ze wel in het Nederlands.
- **Werk in groepjes:** Door leerlingen in kleine groepjes taken te laten uitvoeren, creëer je een veilige omgeving waarin iedereen aan het woord komt. Door als leerkracht af en toe aan te sluiten, kun je gesprekken bovendien verder verrijken of leerlingen ondersteuning bieden.

- **Geef ondersteuning:** Geef leerlingen hulpkaartjes met sleutelwoorden waar ze op kunnen terugvallen als ze hun antwoord willen formuleren, of voorzie visuele ondersteuning, waarbij leerlingen bijvoorbeeld aan de hand van afbeeldingen respons kunnen geven. Vraag aan taalzwakkere leerlingen om de afbeelding in een of meer woorden te omschrijven, en aan meer taalvaardige leerlingen om een volledige zin te formuleren.
- **Benut tools** om leerlingen tegelijk te laten antwoorden. Denk bijvoorbeeld aan wisbordjes, digitale quizzen, kaartjes die leerlingen in de lucht moeten steken, enzovoort.
- **Creëer een veilig klasklimaat:** Een belangrijke randvoorwaarde voor rijke interactie is dat leerlingen positief aangemoedigd worden om het woord te nemen en dat ze daarbij ook fouten durven maken. Daarom is het aangewezen om leerlingen die een antwoord geven te belonen, ook al maken ze (nog) fouten. Geef aan dat antwoorden van leerlingen waardevol zijn door er via *follow-up*-vragen verder op in te gaan, of door te verwijzen naar eerdere antwoorden.

Hoe stimuleer ik rijke interactie tussen leerlingen?

- De meeste leerkansen doen zich voor wanneer leerlingen op een **doelgerichte** en **gestructureerde** manier in interactie gaan met elkaar, bijvoorbeeld als ze informatie uitwisselen of samen een opdracht uitvoeren. Dat kan zowel aan de hand van meer laagdrempelige taken – zoals leerlingen laten onderhandelen over de betekenis van woorden – als uitdagende opdrachten, zoals samen een daguitstap plannen.
- Bied leerlingen voldoende **inhoudelijke en talige ondersteuning** om in interactie te gaan. Bij toegankelijke en vertrouwde onderwerpen kan dat aan de hand van spreekkaders die woordenschat en talige structuren aanreiken, terwijl open discussies rond een minder vertrouwd thema ook inhoudelijke input vragen, bijvoorbeeld door vooraf een lees- of luistertekst te bespreken.
- Reik leerlingen **gesprekstechnieken** aan zodat groepswork op een constructieve manier verloopt. Daarover lees je meer in het kader hieronder.
- Maak een doordachte **samenstelling** van groepjes:
  - **Heterogene** groepen zorgen ervoor dat minder taalsterke leerlingen zich kunnen optrekken aan hun klasgenoten, terwijl sterkere leerlingen hun talige vaardigheden kunnen versterken door een medeleerling te ondersteunen. In heterogene groepjes kun je de taalsterke leerling bijvoorbeeld de rol van woordvoerder geven, die achteraf rapporteert over een opdracht.
  - **Homogene** groepen laten toe om taalsterke leerlingen een meer uitdagende opdracht te geven, terwijl je verlengde instructie geeft aan minder taalsterke leerlingen.

Verder lezen: **exploratieve gesprekken** (T'Sas & Van den Eynde 2015)

In zijn boek *Sprekend leren* beschrijft Jan T'Sas hoe je groepswork op een effectieve manier kunt organiseren. Dat doet hij aan de hand van **exploratieve gesprekken**. In een exploratief gesprek delen en beargumenteren leerlingen hun mening, hebben ze een actieve luisterhouding en respect voor de mening van anderen, kunnen ze constructieve kritiek geven op wat gezegd wordt en streven ze naar een consensus.

Die gespreksvaardigheden worden aangereikt in **vijf basislessen**:

1. **Leerlingen leren praten en luisteren aan de hand van spreek- en luisteropdrachten met babbelkaartjes:** Leerlingen met een praatkaartje komen aan het woord, terwijl leerlingen met een luisterkaartje luisteren. De leerlingen met een luisterkaartje vertellen na wat de andere leerling gezegd heeft. Daarna reflecteren ze over wat het betekent om goed te luisteren.
2. **Leerlingen denken na over wat het betekent om te praten:** Je kunt praten om vragen te stellen, iemand te overtuigen, iets uit te leggen, enzovoort. Ze oefenen die vormen in via korte opdrachten.
3. **Leerlingen werken met babbelkaartjes waar vragen op staan:** "Wat denk jij?", "Waarom denk je dat?". Zo leren ze elkaar aan het woord laten en te peilen naar elkaars argumentatie.
4. **Leerlingen oefenen op constructieve kritiek geven via nieuwe babbelkaartjes:** "Ik vind het (niet) goed, want ...". Daarna denken ze na over hoe je samen tot een conclusie kunt komen, en of het altijd nodig is om tot een consensus te komen.
5. **In de laatste les formuleren 'babbelregels' voor een goed groepsgesprek.** Die basisregels worden als een poster opgehangen in de klas, zodat de leerkracht er bij volgende groepswerken naar kan verwijzen.

Praktijkvoorbeeld: informatiekloofactiviteiten

Informatiekloofactiviteiten zijn een ideale werkvorm om doelgerichte uitwisseling van informatie te stimuleren. Bij deze oefening beschikt elke leerling over een deeltje van de informatie die nodig is om de opdracht uit te voeren. Hieronder vind je enkele voorbeelden.

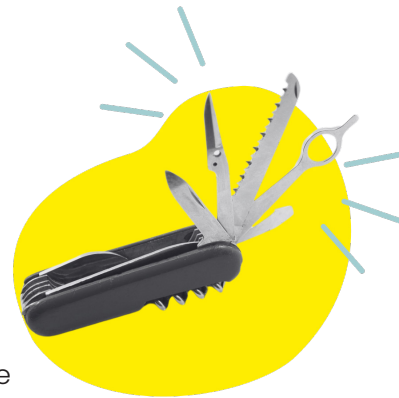
Afbeeldingen omschrijven: Kies een afbeelding die aansluit bij het thema waarrond je werkt. Afhankelijk van het niveau van je leerlingen kun je meer of minder details toevoegen. Je leerlingen werken per twee: de een beschrijft de afbeelding, terwijl de ander uit een reeks gelijkende afbeeldingen kiest welke afbeelding het best past bij de omschrijving. Achteraf vergelijken ze met het origineel en benoemen ze de verschillen (Minnema 2020).

Agenda reconstrueren: Leerlingen werken per twee. Elke leerling krijgt een onvolledige informatiefiche, zoals een weekagenda waarin lessen ingepland staan. Door elkaar vragen te stellen, kunnen ze samen hun schema aanvullen.

Uitstap plannen: Leerlingen moeten een daguitstap plannen. Elke leerling krijgt een lijst met mogelijke activiteiten en kruist zes opties aan: drie die ze zeker wel en drie die ze zeker niet zouden willen doen. Daarna zoeken ze, door elkaar vragen te stellen, de klasgenoot die het best bij hun ideale uitstap past.

Route beschrijven: Leerlingen werken per twee. De ene leerling heeft een plattegrond van de school, waarop een startpunt en een uitgestippelde route staat. De andere leerling heeft enkel de plattegrond. De eerste leerling omschrijft zijn of haar route, terwijl de tweede leerling de juiste weg probeert te tekenen. Daarna wisselen de rollen.

3. Reik strategieën aan

Voor beginnende Nederlandsetaalleerders is spreken vaak nog uitdagend. Hun woordenschat is immers nog beperkt en sommige leerlingen durven geen fouten te maken. Door in te zetten op spreekstrategieën kun je leerlingen meer houvast geven.

Eenzijds kun je spreekstrategieën aanreiken die leerlingen helpen om spreekopdrachten te plannen. Het gaat dan bijvoorbeeld over tools om ideeën te verzamelen en structuur te brengen in wat ze willen zeggen. Daarnaast verdienen vooral **compenserende strategieën** veel aandacht. Leerlingen moeten ervaren dat ze ook kunnen communiceren zonder dat ze elk woord kennen.

Wat zijn compenserende strategieën?

Compenserende strategieën helpen leerlingen om een gesprek gaande te houden of om niet vast te lopen als ze een woord of uitdrukking in de doeltaal niet kennen. Zo kunnen ze bijvoorbeeld een woord omschrijven, gebaren inzetten, hulp of verduidelijking vragen, en intonatie en lichaamstaal inzetten.

Praktijkvoorbeeld: compenserende strategieën inoefenen

Omschrijven (met *Time's up*): De leerkracht selecteert afbeeldingen uit een gevarieerde set van concrete woorden. De leerlingen vormen teams. In de eerste ronde bekijkt een leerling uit elk team een afbeelding en probeert die ze zo goed mogelijk te omschrijven zonder het woord te noemen. De andere leerlingen uit het team krijgen 1 minuut de tijd om het woord te raden, en per geraden kaartje krijgen ze 1 punt. In de volgende rondes werken leerlingen met dezelfde woordenset. In ronde 2 beelden ze het woord uit, in ronde 3 mogen leerlingen maar 1 woord kiezen om de afbeelding te omschrijven. Als leerlingen het woord niet kunnen raden, gaan ze over naar het volgende kaartje.

Een gesprek gaande houden: Een nuttige techniek om een gesprek gaande te houden is door de formule 'V → KA + EI' te gebruiken: Een vraag (V) wordt gevolgd door een kort antwoord (KA) en extra informatie over het antwoord (EI). Als iemand bijvoorbeeld vraagt: "Wat eet jij graag?", kun je antwoorden "Pizza, maar dat mag alleen in het weekend". Op die manier kan de andere spreker opnieuw inpikken en een volgende vraag stellen (gebaseerd op Newton & Nation 2021: 151).

Vragen om verduidelijking: De leerkracht leest een korte en eenvoudige tekst hardop voor. De leerlingen weten dat ze nadien vragen moeten beantwoorden over de tekst. Hun opdracht is om ervoor te zorgen dat ze de inhoud van de tekst goed begrijpen voordat de leerkracht het einde van de tekst bereikt heeft. Vooraf schrijft de leerkracht enkele nuttige zinnen of structuren op het bord die leerlingen kunnen gebruiken om een spreker te onderbreken of om verduidelijking te vragen. Tijdens het lezen gaat de leerkracht soms opzettelijk te snel of mompelt hij bepaalde stukken. Zo worden leerlingen gestimuleerd hem te onderbreken en om herhaling of verduidelijking te vragen (gebaseerd op Newton & Nation 2021: 151).

Intonatie en lichaamstaal inzetten: Laat leerlingen een script of dialoog voorlezen met aandacht voor intonatie, expressie en ondersteunende gebaren. Ze mogen hierbij overdrijven.

Hoe reik ik strategieën aan?

- **Wijs op het nut van een strategie:** Laat leerlingen bijvoorbeeld ervaren dat een compenserende strategie – zoals iemand vragen om trager te spreken – kan helpen om de communicatie vlotter te laten verlopen.
- **Modelleer de strategie:** Toon hoe je zelf bijvoorbeeld een brainstorm voor een spreekactiviteit zou aanpakken.
- **Oefen de strategie in:** Laat leerlingen een strategie inoefenen zodat ze die op termijn zelfstandig kunnen inzetten. Voorbeelden zijn een mindmap om te brainstormen, of een omschrijving gebruiken als ze niet op een woord kunnen komen.
- **Reflecteer over de strategie:** Laat leerlingen achteraf stilstaan bij hun aanpak en de manier waarop ze de strategie hebben ingezet.

Verder lezen

Wil je meer lezen over strategie-instructie bij de andere vaardigheden? Bekijk dan de referentiekaders rond lezen, luisteren en schrijven op onze themapagina op KlasCement.

Op de website van het Huis van het Nederlands Brussel vind je meer informatie over spreekstrategieën inoefenen bij (volwassen) Nederlandsetaalleerders en over een spreekportfolio inzetten in de klas.

4. Werk aan spreekdurf

Sommige leerlingen worstelen met spreekangst, waardoor ze ook buiten de school niet vaak genoeg in het Nederlands durven communiceren. Die spreekangst heeft verschillende oorzaken:

- **Interne factoren:** De leerling is perfectionistisch, schat zijn eigen taalcompetenties te laag in, vergelijkt zichzelf met medeleerlingen, of heeft angst om geëvalueerd te worden.
- **Externe factoren:** De leerkracht focust te veel op wat niet goed is, of er heerst een onveilig klasklimaat waarbij leerlingen groepsdruk ervaren of te kritisch zijn tegenover elkaar.
- **Aard van de taak:** De taak is niet uitdagend of motiverend genoeg.

Omdat spreekangst een complex fenomeen is, bestaat er geen eenduidige aanpak om die te overwinnen. Wel schuift wetenschappelijk onderzoek enkele tips naar voren:

- **Veilig klasklimaat:** Creëer een positief en veilig klasklimaat waarin leerlingen durven fouten maken. Laat ze ook reflecteren over hun eigen sterktes en zwaktes rond spreekvaardigheid, zodat ze persoonlijke doelen kunnen stellen en na spreekactiviteiten hun vooruitgang in kaart kunnen brengen.
- **Input:** Zorg dat leerlingen over de nodige talige bouwstenen beschikken om de spreektaak uit te voeren. Zet in op compenserende strategieën die hen kunnen helpen wanneer ze niet op het juiste woord kunnen komen. Lees meer over de mondelinge beheersing van talige bouwstenen onder [Luik 1](#) en het gebruik van compenserende strategieën onder [Luik 3](#).
- **Opbouw:** Bouw spreektaken geleidelijk op: start met taken waarvoor leerlingen in duo's of kleine groepjes werken rond vertrouwde thema's. Afhankelijk van de doelen die je vooropstelt, kun je stap voor stap toewerken naar spreekactiviteiten rond minder vertrouwde thema's, voor een groter publiek en met minder voorbereidingstijd. Lees meer over oefenkansen onder [Luik 2](#).
- **Feedback:** Geef leerlingen gedoseerde en groeigerichte feedback. Lees meer over effectieve feedback onder [Luik 5](#).
- **Variatie:** Het type activiteit dat spreekangst uitlokt, verschilt van leerling tot leerling. Wissel daarom af tussen creatieve spreekopdrachten, theater- en improvisatieactiviteiten, informatiekloofactiviteiten, persoonlijke discussies en spreekactiviteiten waarvoor leerlingen vanuit een andere rol moeten spreken.

Praktijkvoorbeeld: de spreektrap

De spreektrap is een instrument om leerlingen met spreekangst te begeleiden. Het toont visueel op welke manieren leerlingen een spreekopdracht kunnen uitvoeren: met een filmpje, alleen voor de leerkracht, voor een klein groepje klasgenoten, enzovoort. Ze kunnen eerst zelf aanduiden waar ze zich het meest comfortabel voelen en daarna in kaart brengen welke hulpmiddelen of strategieën hen kunnen helpen om op een volgende trede te spreken. Een voorbeeld van de spreektrap vind je [hier](#).

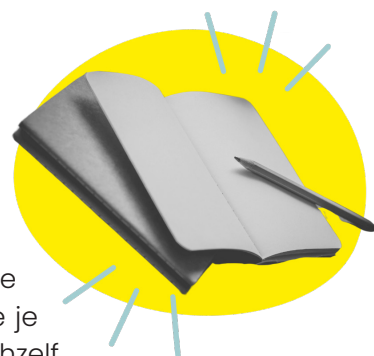
Nuttige link: Nedbox app

De Nedbox app richt zich op oudere jongeren en volwassen leerders. Via de app kunnen leerlingen in een veilige omgeving hun Nederlands oefenen. Via de voice chat kunnen leerlingen dat bovendien ook mondeling doen. Oefen bijvoorbeeld eerst in de klas, en laat leerlingen daarna thuis met de app aan de slag gaan. Meer informatie vind je op www.nedbox.be en in de app store.

5. Geef tussentijdse feedback

Feedback is een krachtig instrument om de taalvaardigheid van je leerlingen te verbeteren. Dat geldt niet alleen voor de feedback die je als leerkracht geeft, maar ook voor de manier waarop leerlingen zichzelf en elkaar beoordelen.

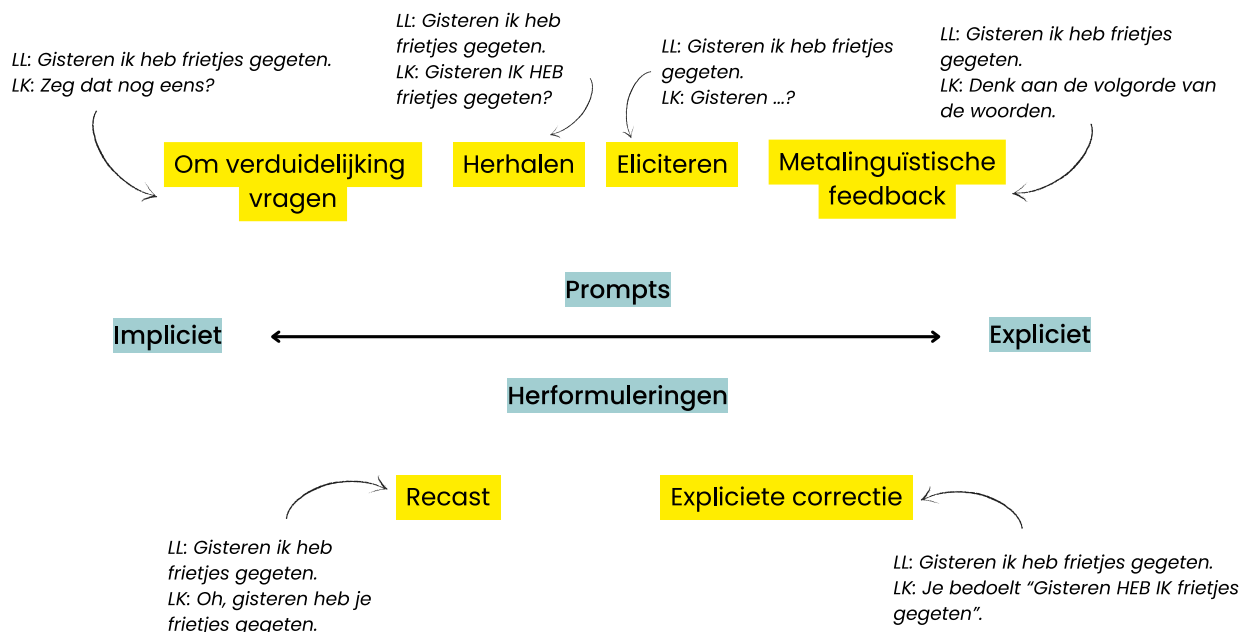
Een effectieve feedbackcyclus bestaat uit drie elementen: *feed-up*, *feedback* en *feedforward* (Brooks et al.: 2019):

	Feedup: Waar werk ik naartoe?	Feedback Hoe doe ik het?	Feedforward: Wat is de volgende stap?
Wat?	Leerlingen hebben kwaliteitsbesef: ze zijn vertrouwd met de doelen en succescriteria van een taak.	Leerlingen weten waar ze staan in het leerproces.	Leerlingen weten wat ze moeten doen om toe te werken naar de doelen.
Hoe?	- Formuleer heldere leerdoelen bij de start van een lessenreeks (bijvoorbeeld: informatie vragen) en de succescriteria die aan dat doel gekoppeld zijn (bijvoorbeeld woordenschat en talige structuren, beleefdheidsvormen, lichaamstaal). - Bij meer uitdagende spreekopdrachten kun je samen met je leerlingen goede – en minder goede – voorbeelden analyseren om zo succescriteria afleiden.	- Koppel feedback aan de succescriteria. - Geef gedoseerde en concrete feedback. - Combineer klassikale feedback met zelffeedback en peerfeedback.	- Formuleer concrete suggesties om leerlingen op weg te helpen. - Laat leerlingen een aantal groeipunten persoonlijke noteren. - Geef hen tijd en ruimte om actief aan de slag te gaan met de feedback, bijvoorbeeld bij een volgende oefenkans of spreekopdracht.

Tabel 1: Feedbackcyclus (gebaseerd op Brooks et al. 2019).

Op welke manieren kan ik feedback geven op taalfouten die leerlingen maken?

Onderzoek onderscheidt verschillende manieren om fouten van leerlingen mondeling te corrigeren, gaande van meer expliciete tot meer impliciete vormen. Die verschillende vormen vallen vaak nog uiteen in feedback waarbij de leerkracht zelf het juiste antwoord geeft (*herformuleringen*) en feedback die de leerling stimuleert om zichzelf te corrigeren (*prompts*) (zie Figuur 1).

Figuur 1: Vormen van correctieve feedback (gebaseerd op Lyster & Saito 2010: 278)

Welke feedbacktechniek is het meest effectief?

Onderzoek wijst uit dat elke aanpak voor- en nadelen heeft:

● Impliciet vs. expliciet:

- Impliciete vormen van feedback zoals *recasts* kunnen leerlingen als **minder bedreigend** ervaren, maar tegelijk is het mogelijk dat de feedback niet opgemerkt of actief verwerkt wordt (Van den Branden & Vanbuel 2023: 120).
- Explicietere vormen van feedback, zoals metalinguïstische feedback en expliciete correctie, zijn iets meer invasief, maar kunnen vooral bij **beginnende taalleerders** effectiever zijn (Russell & Spada 2006: 138). Een expliciete vorm van correctie die minder invasief is, is een **handgebaar** voor een specifieke taalfout (bv. woordvolgorde) (Welie 2022: 184). Zulke handgebaren kun je ook combineren met andere vormen van feedback.

● Prompts vs. herformuleringen:

- Prompts, waarbij leerlingen zichzelf verbeteren, zetten hen **actiever** aan het denken, wat tot meer leerwinst kan leiden (Lyster & Saito 2010). Prompts kunnen bijvoorbeeld ingezet worden om eerder verworven woordenschat en talige structuren verder te **automatiseren**.
- Herformuleringen als *recasts* kunnen bij gevorderde taalleerders een manier zijn om **nieuwe talige structuren** aan te reiken op een meer indirecte manier (Li 2018). Om te vermijden dat leerlingen de recast niet opmerken, kun je het woord of de uitdrukking extra **beklemtonen**, of niet het volledige antwoord van de leerling herhalen, maar enkel de structuur waarop je feedback wil geven.

Hoewel er geen eenduidig antwoord is op de vraag welke feedbacktechniek het meest effectief is, komen er vanuit onderzoek wel een aantal tips naar voren (Li 2018):

- Zorg dat de leerling de feedback **opmerkt**, bijvoorbeeld door ze expliciet te formuleren of door herformuleringen te beklemtonen. Vul je feedback waar mogelijk ook aan met expliciete informatie, waarbij je bijvoorbeeld terugkoppelt naar de leerstof.
- Gebruik een **combinatie** van verschillende feedbacktechnieken.
- Geef **gerichte feedback** en focus op woordenschat of talige structuren die het meest relevant zijn voor de spreekactiviteit.

Hoe zorg ik dat leerlingen goede peerfeedback leren geven?

Verschillende studies tonen een verband aan tussen peerfeedback en de ontwikkeling van spreekvaardigheid (van Ginkel et al.: 2015). Toch is goede peerfeedback kunnen geven niet vanzelfsprekend, zeker bij mondelinge opdrachten. Hieronder vind je enkele tips om op een laagdrempelige manier peerfeedback te integreren:

- **Kennis van succescriteria:** Maak leerlingen vertrouwd met de succescriteria van een opdracht door die op voorhand met hen door te nemen en waar mogelijk te koppelen aan concrete voorbeelden.
- **Gedoseerde feedback:** Geef leerlingen één punt om op te letten, bijvoorbeeld oogcontact of stemvolume. Dat kunnen ze eventueel ook per twee doen.
- **Taal aanreiken:** Reik leerlingen een spreekkader aan waarmee ze feedback kunnen geven (bv. "Je spreekt te snel / te traag" of "Je tempo is goed").
- **Kwaliteit controleren:** Ga na of leerlingen de feedback van hun medeleerlingen begrepen hebben en zinvol vonden. Laat leerlingen twee dingen kiezen die ze bij de volgende spreektaak in het oog zullen houden.

Verder lezen: feedback

Wil je meer lezen over feedback die doet leren? Bekijk dan zeker ook de volgende bronnen:

- Vanhoof, S. & G. Speltinckx. *Feedback in de klas. Verborgene leerkansen*. Lannoo.
- De website www.proev.be, waar je concrete werkvormen vindt om je evaluatiepraktijk te versterken.
- Karel de Grote hogeschool ontwikkelde een **toolbox formatief evalueren** met allerlei tips en werkvormen voor de klaspraktijk. Voor de les Engels en Frans vind je bijvoorbeeld dit **uitgewerkte voorbeeld** gebaseerd op het televisieprogramma The Voice.
- Lees meer over feedback op schrijfproducten in het **referentiekader schrijfvaardigheid**.

Bronnen

Populariserende handboeken en praktijkgidsen

- Hosea, C. 2022. Luisteren. In F. Kuiken & Andringa, S. (red.), *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs*, 117–154. Bussum: Coutinho.
- Surma, T., K. Vanhoyweghen, D. Sluijsmans & G. Camp. 2019. *Wijze lessen. 12 bouwstenen voor effectieve didactiek*. Meppel: Ten Brink.
- Van den Branden, K. & M. Vanbuel. 2023. *Taal op school*. Kalmthout: Pelckmans.
- Welie, C. 2022. Spreken. In F. Kuiken & Andringa, S. (red.), *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs*, 155–188. Bussum: Coutinho.

Populariserende artikels

- Minnema, L. 2020. Picture dictation. *Actieve werkvorm spreken 1*. Les. Tijdschrift voor NT2 en taal in het onderwijs 38(213).
- Hendriks, J. & Goedgebure, M. 2021. *Waar leggen we de nadruk? Prioriteiten binnen het uitspraakonderwijs*. Les. Tijdschrift voor NT2 en taal in het onderwijs 39(218), 50–53.
- Rasier, L. 2011. Uitspraakonderwijs Nederlands aan anderstaligen. In L. Rasier, V. Van Heuven, B. Defrancq & P. Hilgsmann (red.), *Nederlands in het perspectief van uitspraakverwerving en contrastieve taalkunde*, 119–142. Gent: Academia Press.
- T'Sas, J. & Van den Eynde, R. 2015. *Sprekend leren doet groepswork renderen. Over het aanleren van exploratieve gesprekstechnieken*. Les. Tijdschrift voor NT2 en taal in het onderwijs 33(195), 26–29.

Literatuurstudies en meta-analyses

- Lyster, R. & K. Saito. 2010. Oral feedback in classroom SLA: A meta-analysis. *Studies in Second Language Acquisition* 32(2). 265–302. <https://doi.org/10.1017/S0272263109990520>.
- Russell, J. & N. Spada. 2006. The effectiveness of corrective feedback for second language acquisition: A meta-analysis of the research. In J. Norris & L. Ortega (red.), *Synthesizing research on language learning and teaching*, 131–164. Amsterdam: Benjamins.
- van Ginkel, S., J. Gulikers, H. Biemans & M. Mulder. 2015. Towards a set of design principles for developing oral presentation competence: A synthesis of research in higher education. *Educational Research Review* 14. 62–80. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.02.002>.

Wetenschappelijke artikels en boeken

- Brooks, C., A. Carroll, R.M. Gillies & J. Hattie. 2019. A matrix of feedback for learning. *Australian Journal of Teacher Education* 44(4). <https://doi.org/10.14221/ajte.2018v44n4.2>.
- Hall, J.K. 2003. Classroom interaction and language learning. *Ilha do Desterro: A Journal of English Language, Literatures in English and Cultural Studies* 44. 165–187. <https://doi.org/10.5007/2175-8026.2003n44p165>.
- Levis, J.M. 2018. *Intelligibility, oral communication, and the teaching of pronunciation*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Levelt, W.J.M., Roelofs, A. & Meyer, A.S. 1999. A theory of lexical access in speech production. *Behavioral and Brain Sciences* 22(1): 1–83.
- Li, S. 2018. Corrective Feedback in L2 Speech Production. *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*. 1–9. <https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0247>.
- Newton, J. & ISP. Nation. 2021. *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. New York: Routledge.

TAALTREKKERS

Een aanknopingspunt
voor effectieve taaldidactiek

Vul je rugzak met inzichten rond **effectieve taaldidactiek**
en trek richting **kwaliteitsvol lesmateriaal**

© Vlaams Talenplatform 2025

Bij vragen, neem contact met ons op via:
contact@vlaamstalenplatform.be

VLIR

Ravensteingalerij 27, bus 6
1000 Brussel

[vlaams
ta·lən·plat·form]
laat talen spreken